

Bijlage 4. Behandeling van de adviezen, opmerkingen en bezwaren bij het ministerieel besluit tot definitieve opheffing van de bescherming als monument van het gemeentehuis van Millen in Riemst (Millen)

Provincie: Limburg

Gemeente: Riemst, 8ste afdeling/Millen, sectie B

Objectnummer: 4.01/73066/113.1

-

Dossiernummer: 4.001/73066/108.1

Omschrijving:

Gemeentehuis van Millen, Kromstraat 21

Mij bekend om gevoegd te worden bij het besluit van heden:

Brussel, 29/05/24

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Getekend door: Matthias Diependaele (Sig)
Getekend op: 2024-05-29 15:05:20 +02:00
Reden: Ik keur dit document goed

Matthias DIEPENDAELE

1. Advies uitgebracht voorafgaand aan de voorlopige opheffing

1.1. Advies uitgebracht door de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE)

Het advies werd gevraagd op 26 september 2023.

De VCOE bracht op 31 oktober 2023 een ongunstig advies uit over de opheffing van het onroerend goed. Het advies maakt integraal deel uit van het opheffingsdossier.

Behandeling van het advies:

Het advies van de VCOE omvat twee delen: een advies over het project 'snelle screening' en een advies specifiek over de opheffing van de bescherming als monument van het gemeentehuis van Millen in Riemst.

I. Snelle screening

Binnen dit project werd beslist tot de opstart van maar liefst 126 procedures voor gedeeltelijke of gehele opheffing van bescherming. Daarbij worden volgende rechtsgronden gebruikt: Art. 6.2.1,1^o van het Onroerenderfgoeddecreet: '*De erfgoedwaarden van het beschermde goed zijn onherstelbaar aangetast of verloren gegaan*'. Art. 6.2.1,3^o van het Onroerenderfgoeddecreet: '*De gehele of gedeeltelijke wijziging of opheffing is vereist omwille van het algemeen belang*'. Het project vult dit 'algemeen belang' ruim in als de 'rechtszekerheid' of een 'wijzigende context' waarin de (resterende) erfgoedwaarden vandaag niet langer toereikend zouden zijn om de bescherming te verantwoorden.

Zoals gesteld vindt de commissie het een goede zaak dat werk wordt gemaakt van het evalueren en actualiseren van het beschermde bestand. Het verlies van erfgoedwaarden of het 'algemeen belang' kunnen echter niet zonder meer aangegrepen worden om beschermingen stop te zetten. De procedure vereist steeds een kritische afweging op basis van een eenduidig beoordelingskader, daarbij rekening houdend met de oorzaken van de problematische toestand van de bescherming. Zo benadrukt de parlementaire voorbereiding van het Onroerenderfgoeddecreet: '*In geen geval kan verwaarlozing of gebrek aan onderhoud door de (huidige of vorige) zakelijkrechthouder of beheerder aanleiding geven tot een wijziging of gehele of gedeeltelijke opheffing van de bescherming*'.

Bij inbreuken op het actief- en passiefbehoudsbeginsel kan een eventuele opheffing van bescherming dus enkel volgen als aangetoond is dat handhaving afgerond, uitgesloten of gehypothekeerd is. Wanneer handhaving in het verleden in gebreke bleef wordt de veroorzaker beloond voor wanbeheer.

Behandeling van het advies

In het inhoudelijk dossier bij het opheffingsbesluit wordt in de beheershistoriek steeds weergegeven of er sinds de bescherming een handhavingstraject gelopen werd op basis van het beheersarchief van het agentschap Onroerend Erfgoed en informatie van de afdeling Handhaving van het departement Omgeving. In de archieven kan soms niet teruggevonden worden waarom men na een inbreuk of een misdrijf destijds niet is overgegaan tot handhaving. Bij de snelle screening werd steeds nagegaan of de opstart van een handhavingstraject nog opportuun is of niet. Indien een handhavingstraject nog lopende is of opgestart kan worden, wordt er geen procedure tot opheffing van de bescherming opgestart.

Indien nog erfgoedwaarden overblijven moet het eventuele opheffingsvoorstel gebaseerd zijn op grondig en consistent vergelijkend onderzoek, zodat de noodzaak tot opheffing en het belang van het betreffende erfgoedobject in het globale Vlaamse beschermingsbestand steeds goed kan worden ingeschat. Daarbij is belangrijk om niet enkel de erfgoedwaarden toegekend op moment van bescherming te (her)evalueren, maar ook mogelijk bijkomende erfgoedwaarden die vanuit het hedendaagse perspectief van toepassing zijn.

Behandeling van het advies

De snelle screening van het beschermde bestand had als doel die beschermingen te detecteren die vandaag overduidelijk niet meer aan de hedendaagse selectiecriteria voor bescherming op Vlaams niveau voldoen. Het onderzoek omvatte geen uitgebreide studie per thema of typologie. Waar er nog resterende erfgoedwaarden zijn, wordt door de evaluatie aan de hand van de criteria in het inhoudelijk dossier (3.1. Evaluatie van de opheffing van de bescherming) en in het ministerieel besluit steeds aangetoond dat de opheffing van de bescherming evident is en er door de opheffing geen hiaat in het beschermde bestand ontstaat. Aangezien het een actuele evaluatie op basis van de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarden is, hanteert het agentschap steeds de huidige selectiecriteria zoals omschreven in het Onroerenderfgoedbesluit en de huidige erfgoedwaarden zoals omschreven in het Onroerenderfgoeddecreet.

Zonder kritische en eenduidige afweging ontstaan volgens de commissie gevaarlijke precedentes die eigenaars of gebruikers aanmoedigen om beschermingsplichten niet na te leven. Het kan bovendien aanleiding geven tot het in vraag stellen van beschermingen die wel nog toereikend zijn, met de uitholling van het eerdere beschermingsbeleid en het beschermingsinstrument tot gevolg. Vooral de ruime invulling van de rechtsgrond 'algemeen belang' - nochtans voornamelijk bedoeld ter afweging van strijdige ruimtelijke belangen - is in dat verband zorgwekkend. De parlementaire voorbereiding verduidelijkt dat deze mogelijkheid in geen geval een vrijgeleide mag zijn om het belang van een bescherming te ondermijnen.

Behandeling van het advies

Elk voorstel tot opheffing van de bescherming binnen het project van de evaluatie van het beschermde bestand werd grondig onderzocht, afgewogen en geëvalueerd. De uitgewerkte inhoudelijke dossiers met een overzicht van de individuele en specifieke beschermings- en beheershistoriek zijn hiervan het resultaat.

Bij de opheffingen waar 'algemeen belang' als rechtsgrond voor de opheffing van de bescherming wordt gebruikt, wordt de opheffing bijkomend grondig gemotiveerd door het beschermde goed af te wegen aan de huidige selectiecriteria en erfgoedwaarden. Hierbij wordt aangetoond dat het beschermde goed in haar huidig voorkomen onvoldoende erfgoedwaarde heeft voor een bescherming op Vlaams niveau en de opheffing geen hiaat binnen het beschermde bestand veroorzaakt.

De commissie stelt verder vast dat in het betreffende project de rechtsgrond 'algemeen belang' ook wordt ingeroepen wanneer onoordeelkundige werken, al dan niet vergund, werden uitgevoerd, zelfs wanneer niet alle erfgoedwaarden verdwenen zijn, en dat er niet altijd een passend onderscheid wordt gemaakt tussen de evaluatie van een beschermd monument en van een beschermd stads- of dorpsgezicht of cultuurhistorisch landschap.

Behandeling van het advies

De rechtsgrond 'de erfgoedwaarden zijn onherstelbaar aangetast of verloren gegaan' (Art.6.2.1., 1°) veronderstelt een volledig en onherroepelijk verlies en wordt enkel gebruikt wanneer de erfgoedwaarden volledig verdwenen zijn. De rechtsgrond

'algemeen belang' (Art. 6.2.1. 3°) wordt gebruikt wanneer het onroerende goed nog erfgoedwaarden heeft, maar waarbij deze na toetsing aan de selectiecriteria onvoldoende blijken om een bescherming op Vlaams niveau te verantwoorden. Het klopt dus dat in sommige gevallen het onroerend goed nog erfgoedwaarden heeft, al dan niet na oordeelkundige (vergunde) werken. Door deze resterende erfgoedwaarden te erkennen en te omschrijven aan de hand van de selectiecriteria kunnen deze erfgoedwaarden nog gevrijwaard worden door bijvoorbeeld het onroerende goed vast te stellen in de inventaris.

Bij de evaluatie van het beschermde bestand vertrok het agentschap Onroerend Erfgoed vanuit het beschermingsstatuut waarin het goed beschermd werd en de afbakening. Bij een onroerend goed beschermd als stads- of dorpsgezicht werd bijvoorbeeld niet gekeken naar het interieur, maar naar de verschillende beschermde onderdelen van de site en hun relatie tot elkaar. Bij een beschermd cultuurhistorisch landschap werden de landschappelijke erfgoedkenmerken en -elementen afgewogen enz. In sommige gevallen werd vastgesteld dat het goed beter beschermd wordt onder een ander statuut of met een andere afbakening waardoor de erfgoedwaarden beter gevrijwaard kunnen worden. In die gevallen gaat de opheffing van de bescherming gepaard met een nieuwe bescherming.

De commissie uit bijgevolg haar bezorgdheid over de uitvoering van een 'snelle screening'. De nadruk ligt hier op het afsluiten van dossiers die in het verleden misliepen, zonder dat er een expliciet afwegingskader of breder (beleids)kader is voor de actualisering van beschermingen. De vrees bestaat dat – los van de al dan niet terecht opheffingen – dit een verkeerd signaal geeft naar eigenaars en gebruikers van beschermd erfgoed, te meer gezien thematisch-typologische evaluaties en aanvullende beschermingen uitblijven. De commissie dringt aan in communicatie omtrent opheffingen steeds duidelijk te maken dat verwaarlozing of wederrechtelijke ingrepen hiertoe geen aanleiding kunnen geven.

Behandeling van het advies

De Beleidsnota Onroerend Erfgoed (2019-2024) van minister Matthias Diependaele, bevoegd voor onroerend erfgoed, kondigde aan dat we het huidige beschermde bestand zullen evalueren op basis van de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarden. Om te voldoen aan de maatschappelijke vraag om op korte termijn door het volledige pakket beschermd erfgoed te gaan, werkte het agentschap vanaf juli 2021 tot december 2022 aan de 'snelle screening' van het beschermde bestand. Deze snelle screening had als doel om op een termijn van anderhalf jaar die beschermingen te detecteren die vandaag overduidelijk niet meer aan de hedendaagse selectiecriteria voor bescherming voldoen. Een doorgedreven thematisch of typologische afweging was in dit tijdsbestek niet mogelijk. Door de typologische opdeling van het te onderzoeken pakket, werd het wel mogelijk enige vergelijking door te voeren. In dit opzicht werd bij elk voorstel voor opheffing ook nagegaan of de opheffing geen hiaat in het beschermde bestand veroorzaakte. Tijdens de evaluatie werd steeds bekeken of er nog een lopend handhavingstraject was en of in een bepaald dossier nog handhaving mogelijk was. Voor deze dossiers wordt dan ook geen opheffingsprocedure opgestart. Dit staat ook opgenomen in het eindrapport van de snelle screening

<https://oar.onroenderfgoed.be/publicaties/OAOE/267/OAOE267-001.pdf>

Bovendien is in alle communicatie over dit project opgenomen dat wanneer er sprake is van verwaarlozing, het agentschap in eerste instantie inzet en aanstuurt op een handhavingstraject. Op de website van het agentschap Onroerend Erfgoed wordt duidelijk gecommuniceerd: "*Wanneer er sprake is van verwaarlozing, dan zullen we eerder aansturen op herstel of een schadevergoeding.*" (<https://www.onroenderfgoed.be/procedure-tot-opheffing>). Op het titelblad van het aanvraagformulier tot opheffing van een bescherming staat

"Opgelet! In geen geval kan verwaarlozing of gebrek aan onderhoud aanleiding geven tot een opheffing van de bescherming."

Bijkomend verwijst de commissie naar haar vorige adviezen voor wat betreft de lessen die te trekken zijn uit opheffingsdossiers. De lopende evaluatie van het beschermde bestand zou ook aangegrepen moeten worden om beschermingen die bedreigd zijn prioritair te vrijwaren, en hierover publiek te communiceren.

Behandeling van het advies

De evaluatie van het beschermde bestand heeft er ook voor gezorgd dat bepaalde sites opgemerkt werden waar recent werken werden uitgevoerd zonder toelating of vergunning of waar er sprak is van verwaarlozing van het beschermde goed. Deze dossiers worden vandaag opgevolgd. Het publiek communiceren van deze trajecten wordt echter niet beschouwd als een goed uitgangspunt voor een constructieve dialoog met de zakelijkrechthouders.

Daarnaast voerde het agentschap een analyse uit op onze databanken om na te gaan voor welke beschermde monumenten gedurende de afgelopen tien jaar geen toelatings- of premies werden aangevraagd. Dat kan immers een signaal zijn dat er mogelijk een verwaarlozingsproblematiek speelt. Dit kadert in het streven naar een proactieve handhaving. Voor ongeveer 2.000 beschermde monumenten bleek geen toelatings- of premie-aanvraag beschikbaar. Deze lijst is de vertrekbasis om te bepalen voor welke monumenten verdere actie aangewezen is. Niet in alle gevallen zal er immers effectief een probleem zijn. Bovendien neemt het agentschap een studie proactieve handhaving op.

II Opheffing van de bescherming als monument van het gemeentehuis van Millen in Riemst

De commissie erkent de plaatselijke beschadiging van de gevel en de vervanging van het schrijnwerk. Deze aantastingen zijn evenwel niet van die aard dat herstel uitgesloten is. Het gebouw – dat met toelage gerestaureerd werd – is in uitzicht nog steeds herkenbaar en representatief als een 19de-eeuws neoclassicistisch gemeentehuis met school. Het is onduidelijk wat de toestand van het interieur was op moment van bescherming. Uit het dossier blijkt evenwel dat nog enkele historische interieurelementen (vloeren, trap) bewaard zijn.

Gelet op het behoud van erfgoedwaarden dient een herevaluatie uit te gaan van een doorgedreven thematisch-typologische afweging. Voorliggend dossier komt hier volgens de commissie onvoldoende aan tegemoet. Wat betreft 'zeldzaamheid' wordt verwezen naar drie andere beschermde gemeentehuizen van hetzelfde type, maar deze vergelijking is niet verder onderbouwd. Het is bijgevolg onduidelijk hoe het gemeentehuis van Millen zich concreet verhoudt tot deze beschermingen, in welke mate dit specifieke type gemeentehuizen bewaard bleef, en wat het belang ervan is in het beschermde bestand. Daarnaast benadrukt de commissie dat het betreffende neoclassicistische pand door zijn ligging op de kop van twee straten beeldbepalend is in de context van deze dorpskern, en hierdoor nog steeds een belangrijke context- en beeldwaarde bezit. Tot slot is er voor het pand een beheersperspectief. Herstel van m.n. het schrijnwerk en de plint is haalbaar en kan de contextwaarde en herkenbaarheid dan ook versterken. Om al deze redenen acht de commissie de noodzaak van de opheffing niet aangetoond.

Behandeling van het advies

Zoals wordt geduid in deel 1 van de behandeling van dit VCOE-advies omvatte het onderzoek voor deze en andere opheffingen geen uitgebreide studie per thema of per typologie. Naar aanleiding van dit advies werd in het inhoudelijk dossier de vergelijking

met andere beschermde gemeentehuizen (al dan niet met schoolgebouw) wel meer uitgediept. Hiermee is tegemoet gekomen aan bovenstaande opmerking van de VCOE. Uit de herwerkte vergelijking blijkt niet alleen dat het gemeentehuis van Millen in regionaal opzicht niet zeldzaam is, maar dat het ook een minder grote herkenbaarheid, representativiteit en contextwaarde bezit dan andere beschermde gemeentehuizen in zuidelijk en oostelijk Limburg. Uit de herwerkte vergelijking blijkt bijvoorbeeld de veel grotere contextwaarde van het gemeentehuis van Heks (Heers), dat qua ontwerp van hetzelfde type is als het gemeentehuis van Millen.

Hoewel de erfgoedwaarden van het beschermde goed niet onherstelbaar zijn aangetast en er voor het pand nog steeds een beheersperspectief is, zijn de erfgoedwaarden ontoereikend voor een bescherming als monument op Vlaams niveau. In het evaluerend gedeelte van het inhoudelijk dossier wordt verduidelijkt dat andere heel gelijkaardige gemeentehuizen in Limburg een veel betere materiële bewaring bezitten.

De opheffing van de bescherming als monument van het gemeentehuis van Millen creëert daarom geen hiaat in het beschermd bestand van gemeentehuizen uit het laatste kwart van de 19de eeuw in Vlaanderen en in Limburg in het bijzonder.

Conclusie: het advies heeft invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit. Het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit werden als volgt aangepast:

Het evaluerend gedeelte van het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit van de opheffing is herwerkt. De selectiecriteria zeldzaamheid, herkenbaarheid, representativiteit en contextwaarde zijn herwerkt volgens een meer uitgediepte vergelijking met andere gelijkaardige beschermde gemeentehuizen in Limburg.

1.2. Conclusie voorafgaand aan de voorlopige opheffing

Het uitgebrachte advies heeft invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit. Het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit werden als volgt aangepast:

Het evaluerend gedeelte van het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit van de opheffing is herwerkt. De selectiecriteria zeldzaamheid, herkenbaarheid, representativiteit en contextwaarde zijn herwerkt volgens een meer uitgediepte vergelijking met andere gelijkaardige beschermde gemeentehuizen in Limburg.

2. Opmerkingen en bezwaren uitgebracht na de voorlopige opheffing en voorafgaand aan de definitieve opheffing

2.1. Openbaar onderzoek en hoorrecht

Gemeente Riemst organiseerde het openbaar onderzoek van 8 maart 2024 tot en met 6 april 2024. Tijdens het openbaar onderzoek organiseerde de gemeente geen hoorzitting. Het proces-verbaal en de bezwaren maken integraal deel uit van het opheffingsdossier.

Tijdens het openbaar onderzoek werden twee bezwaren ingediend. Deze worden achtereenvolgens behandeld.

Geen zakelijkrechthouders beriepen zich op het hoorrecht en vroegen gehoord te worden door het agentschap.

Omwille van privacy-redenen zijn de bezwaren anoniem opgenomen in dit document. Het opheffingsdossier bevat een overzicht van alle bezwaren en de gegevens van de bezwaarindieners.

2.1.1. Bezwaar 1 uitgebracht tijdens het openbaar onderzoek:

De Bestendige Deputatie van de provincie Limburg geeft een ongunstig advies over de opheffing van de bescherming op basis van de volgende argumenten:

Uit het dossier blijkt dat men bij de toelatingen en toekenningen van premies in deze periode ervan uitging dat het achterliggende volume, achter het hoofdgebouw van het gemeentehuis, mee beschermd werd als monument. Echter in het beschermingsbesluit werd enkel het perceel van het hoofdgebouw van het gemeentehuis opgenomen als beschermd. Bij de geografische bescherming van erfgoed in Riemst werden vele gebouwen in één groot besluit beschermd. Hierin zijn in het verleden al enkele fouten ontdekt zoals verkeerde kadastrale perceelsnummers en die werden ook rechtgezet. Echter bij de opheffing van deze bescherming wordt deze fout niet vermeld. Dit lijdt tot tegenstrijdige stellingen. Zoals het volgende voorbeeld.

Men vermeldt het verdwijnen van het opschrift '1935 gemeentehuis Millen' als argument om de afname van de erfgoedwaarde te illustreren. Maar dit opschrift is aangebracht op een op papier niet-beschermd deel van het gebouw. Bij de opheffing wordt ook duidelijk gesteld dat dit deel van het gebouw niet mee beschermd is. Toch heeft het Agentschap Onroerend Erfgoed dit deel van het gebouw in het verleden als beschermd beschouwd bij het geven van toelatingen om het gebouw te verbouwen en restaureren en zelfs bij het toekennen van premies voor de restauratie. Het opschrift in kwestie was aangebracht met verf en kan mits enkele aanpassingen aan het huidige niet-historische schrijnwerk terug gereconstrueerd worden.

Antwoord:

De verdwijning van het opschrift '1935 gemeentehuis Millen' wordt alleen aangehaald in de bespreking van het selectie criterium context. Hieronder wordt de omgeving van het op te heffen beschermde goed begrepen, waaronder ook niet beschermde onroerende goederen.

Het gebouw op perceelnummer 1292D wordt niet vermeld in het beschermingsbesluit uit 1995. Het moet daarom worden beschouwd als niet beschermd, ook al is het ingetekend als een beschermd monument op het plan bij dat beschermingsbesluit. Juridisch primeert de afbakening zoals vermeld in het beschermingsbesluit. Dat betekent dat sinds 1995 alleen het gebouw op perceelnummer 1292E beschermd is als monument. In de historiek van het beschermings- en beheersdossier wordt de verschillende afbakening vermeld van het monument in het beschermingsbesluit en op het plan bij dat beschermingsbesluit. Ook al werden er in het verleden premies toegekend voor restauratie, gezien de niet beschermde status kan er geen beheertraject worden opgestart voor het opnieuw aanbrengen van het opschrift en de reconstructie van het verdwenen schrijnwerk.

Op foto's uit 1987 is duidelijk te zien dat het historisch schrijnwerk nog aanwezig is. Op latere foto's uit 1993 is te zien dat het schrijnwerk al vervangen werd waarbij het oorspronkelijke uitzicht gewijzigd werd. De vormgeving van de raamopdeling en kleur van het schrijnwerk werd gewijzigd. Deze aanpassingen gebeurden dus al vóór er besloten werd het monument te beschermen in 1995. Er werd geen handhavingstraject opgestart. Ook bij de restauratie in 2005 werd niet ervoor gekozen om terug te keren naar ramen met een meer oorspronkelijk uitzicht.

Antwoord:

De foto's in het archief van Onroerend Erfgoed zijn ongedateerd; ze kunnen alleen bij benadering worden gedateerd, maar zonder zekerheid (zie documentatiebijlage bij het inhoudelijk dossier van de opheffing). De precieze toestand van het voormalig gemeentehuis/schoolgebouw op het moment van de bescherming in 1995 is dus niet gekend. Deze onzekerheid maakt dat een beheertraject voor herstel van schijnwerk naar oorspronkelijk model moeilijk of zelfs helemaal niet afdwingbaar is.

Bovenstaand bezwaar stelt bovendien dat de wijziging van het schrijnwerk al een feit was vóór de bescherming als monument in 1995. Dat betekent dat in het geval van een beheerstraject de referentietoestand van het monument de toestand met het gewijzigde schrijnwerk is.

Het beschermingsbesluit van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen (KCML) stelt het volgende: 'Kromstraat 21 dient als monument beschermd omwille van het algemeen belang gevormd door de historische-, in casu architectuurhistorische waarde als neoclassicistisch gemeentehuis en school uit het einde van de XIXde eeuw: een bakstenen dubbelhuis met middenrisaliet en driehoekig fronton.'

Het Agentschap Onroerend erfgoed beschrijft in haar opheffingsdossier dat het gemeentehuis zijn oorspronkelijke volume en buitengevels van einde van 19de eeuw bewaart. Enkel dat het vervangen schijnwerk, de afbrokkelende bepleistering van de plint en trap naar de deur oorzaak zijn van opheffing. Het volume aan straatzijde is dus nog volledig en herkenbaar bewaard. Het vervangen schrijnwerk kan bovendien worden beschouwd als een reversibele ingreep: bruin houten schrijnwerk naar historisch model kan eenvoudig geplaatst worden in de plaats van het huidige schrijnwerk. Uit het foto's blijkt overigens dat het historische schrijnwerk al niet meer aanwezig was op het moment van de bescherming in 1995 en kan dus geen argument zijn om bescherming op te heffen. Het bijwerken van bepleistering van de plint is ook eenvoudig bij te werken. Het is niet duidelijk wanneer het aanpassen van de trap gebeurde, noch of dit met toelating van Onroerend Erfgoed was, is onduidelijk volgens het dossier. Er werd geen handhavingstraject opgestart.

Nu stellen dat de erfgoedwaarden verdwenen zijn, mag geen argument zijn om de bescherming op te heffen, aangezien de huidige toestand ook de toestand op het moment van de bescherming moet geweest zijn. Bovendien beantwoordt het straatzicht en het volume nog steeds aan de beschrijving zoals in het beschermingsbesluit is opgenomen.

Antwoord:

Het opheffingsdossier stelt niet dat de erfgoedwaarden verdwenen zijn, wel dat zij volgens de huidige inzichten ontoereikend zijn voor een bescherming op Vlaams niveau. In de evaluatie van de opheffing wordt er op gewezen dat het voormalig gemeentehuis/schoolgebouw in Millen geen zeldzaam type gebouw is in Vlaanderen in het algemeen en in Limburg in het bijzonder. In Limburg zijn nog andere gemeentehuizen en/of schoolgebouwen beschermd uit dezelfde periode en in een heel gelijkaardige architectuur, bovendien met een betere bewaring van het historisch schrijnwerk of met een context die meer waardeversterkend is.

Vervanging van het schrijnwerk en herstel van de plint zijn inderdaad fysisch mogelijk, maar door de ongekeerde referentietoestand van het monument moeilijk afdwingbaar. Het gewijzigde schrijnwerk, de afbrokkelende bepleistering van de plint en de toegangstrap hebben de nog aanwezige erfgoedwaarden enkel nog verder aangetast.

Er zijn volgens het dossier nog vier andere vergelijkbare gemeentehuizen met gemeenschappelijke kenmerken (Heks, Gutshoven, Leut en Rutten) uit de 19de eeuw in Limburg bewaard. Er wordt geargumenteed dat het gemeentehuis van Millen door ingegrepen aan het exterieur, waaronder de ramen, een minder grote representativiteit heeft dat de andere gemeentehuizen. Maar zoals al eerder aangetoond werd, werd het gebouw beschermd met al niet-historisch schijnwerk in de vensteropeningen.

Daarnaast bevestigt het Agentschap Onroerend Erfgoed zelf dat het oorspronkelijke volume en de buitengevels bewaard zijn gebleven. Hieruit kan dus geconstateerd worden dat het gemeentehuis (in grote mate) zijn representatief karakter behield, en zijn nog duidelijk afleesbaar is. Er ontbreekt een terdege gevoerde vergelijkende studie in het dossier over de andere vermeldde gemeentehuizen.

Antwoord:

Het bewaarde bouwvolume en de intacte buitengevels maken van het voormalig gemeentehuis/schoolgebouw in Millen inderdaad een representatief voorbeeld van openbare architectuur op het einde van de 19de eeuw. In vergelijking met de andere genoemde gemeentehuizen/schoolgebouwen in Limburg heeft met name het gewijzigde schrijnwerk geleid tot minder herkenbaarheid en dus ook minder representativiteit.

Daarnaast blijkt uit de evaluatie van de opheffing dat het voormalig gemeentehuis/schoolgebouw in Millen niet zeldzaam is op Vlaams en provinciaal niveau, geen uitzonderlijke ensemblewaarde bezit en minder hoog scoort op contextwaarde dan andere beschermde gemeentehuizen/schoolgebouwen in Limburg (zie hierna). Uit deze afweging blijkt dat de erfgoedwaarde van het voormalig gemeentehuis/schoolgebouw in Millen ontoereikend is om nog een bescherming op Vlaams niveau te motiveren.

De locatie op de kop van twee straten en het aangebouwde (niet-beschermde) schoolvolume verlenen het voormalig gemeentehuis contextwaarde. Momenteel behoudt de site haar waarden tegenover de omgeving. De bouwvolumes vormen nog steeds een markante baken op de kop van de Kromstraat en Trinellestraat en het niet beschermde schoolvolume is nog in bijna intacte vorm aanwezig. Indien de bescherming zou wegvallen, zet het de deur open om het erfgoedrijke karakter te laten verdwijnen. Volgens het opheffingsdossier heeft het gelijkaardig gemeentehuis van Heks een beduidend sterkere contextwaarde dan dat van Millen, door de aanwezigheid van een oorlogsmonument en een taxus en paardenkastanje beplanting. Het oorlogsmonument werd later geplaatst ter herdenking van 20ste eeuw lotgevallen en heeft dus niets met het historisch karakter van het 19de-eeuws gemeentehuis te maken, waardoor er in vraag gesteld kan worden hoe deze bijdraagt aan het vergroten van de contextwaarde. Oorlogsmonumenten werden niet automatisch bij gemeentehuizen geplaatst. Te stellen dat gemeentehuis en oorlogsmonument tot dezelfde context behoren klopt niet.

Antwoord:

De definitie van het selectie criterium 'context' is: "context: geeft aan in hoeverre er tussen het onroerend goed en zijn directe of ruimere omgeving een sterke visuele of inhoudelijke relatie is". Hierbij is er geen vereiste van gelijktijdigheid tussen het beschermde onroerend goed en erfgoedelementen in de omgeving. Het oorlogsmonument, de taxus en de paardenkastanje zijn erfgoedelementen die waardeversterkend zijn voor de erfgoedwaarde van het gemeentehuis in Heks. In Millen heeft de verdwijning van de aanpalende dorpsheuvel geleid tot een afname van het waardeversterkende karakter van de context van het voormalig gemeentehuis/schoolgebouw.

Bij opheffing van de bescherming wordt de deur niet volledig opengezet voor de verdwijning van het erfgoedrijke karakter. Het voormalig gemeentehuis/schoolgebouw blijft immers opgenomen in de vastgestelde inventaris. Voor gebouwen opgenomen in de vastgestelde inventaris geldt de zorg- en motiveringsplicht voor beslissingen over eigen werken of activiteiten van een administratieve overheid.

2.1.2. Bezwaar 2 uitgebracht tijdens het openbaar onderzoek:

Bij raadpleging van dit dossier, stellen wij vast dat er ten onrechte een voortdurende verwisseling gebruikt wordt in het woordgebruik tussen "schoolgebouw" en "gemeentehuis". Het gebouw had in zijn oorspronkelijke hoedanigheid de functie van "schoolgebouw" (cfr verschillende foto's aanvang 20ste eeuw met "kinderen en onderwijzer op de trappen"). Zoals in meerdere toenmalige dorpen woonde de schoolmeester ook in een bepaald deel van het gebouw. In een latere fase werd het inderdaad ook deeltijds gebruikt als kantoor van de secretaris of burgemeester. Pas in de 21ste eeuw ging het over in particuliere handen. Als er dus in het aanplakbiljet ter voorlopige opheffing van de bescherming als monument de term voor dit gebouw "gemeentehuis van Millen" wordt gebruikt, is dit niet correct.

Antwoord:

Tijdens de geografische inventarisatie van Riemst (gepubliceerd in 1990) werd de precieze gebruiksgeschiedenis van het gemeentehuis/school niet onderzocht. De motivatie van de bescherming als monument in 1995 maakt evenmin melding van de toen nog niet gedocumenteerde gebruiksgeschiedenis. Aangezien het beschermingsbesluit uit 1995 spreekt over "het voormalige gemeentehuis van Millen" is deze benaming aangehouden in zowel het aanplakbiljet van het openbaar onderzoek van de opheffing als in het opheffingsdossier. Omwille van de conformiteit met de benaming in het beschermingsbesluit van 1995 blijft de benaming "gemeentehuis" gehandhaafd in het opheffingsdossier.

In de omschrijving op de website van onroerend erfgoed is dit onjuist gebruik van de woorden schoolgebouw en gemeentehuis weer toegepast. De titel van "Gemeentehuis van Millen en school" is niet correct. Correct is: Schoolgebouw eind 19de eeuw, later ook kantoor van secretaris en/of burgemeester. Het eigenlijke gemeentehuis van Millen (tot aan de fusie in 1976 in gebruik) werd pas omstreeks 1935 gebouwd, aangrenzend, in dezelfde bouwstijl als het schoolgebouw.

Antwoord:

In de inventaris van het bouwkundig erfgoed blijft de benaming van het aanduidingsobject "Gemeentehuis van Millen" (<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/2267>) behouden omwille van de conformiteit met de benaming in het beschermingsbesluit van 1995. De benaming van het erfgoedobject "Gemeentehuis van Millen en school" (<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/16549>) zal zowel in de wetenschappelijke als vastgestelde inventaris worden gecorrigeerd.

Het adres van het voormalig schoolgebouw is Kromstraat 21 in Millen, de kadastrale gegevens zijn Riemst, 8ste afdeling, sectie B, perceelnummer 1292E (deel). Op het plan is echter meer ingekleurd, niet enkel het perceel van het gebouw op de hoek zoals in het besluit vermeld staat. De verwarring blijft dus. Zou het niet de intentie geweest zijn in de jaren 1990 om het geheel te beschermen?

Antwoord:

De verwarring over wat nu de school was en wat het gemeentehuis was, is al aanwezig in het KCML-advies over de bescherming in 1995 (zie rubriek 2.3. in het opheffingsdossier). Deze verwarring blijkt ook uit de afbakening van de bescherming als monument, die op het plan bij het beschermingsbesluit groter is dan in het beschermingsbesluit zelf. In het beschermingsbesluit wordt alleen het gebouw op de kop van Kromstraat en Trinellestraat beschermd als monument (perceelnummer 1292E), terwijl op het plan bij het beschermingsbesluit ook het achterliggende bouwvolume (huidig perceelnummer 1292D) mee als monument staat ingekleurd. Juridisch primeert de afbakening zoals vermeld in het beschermingsbesluit. Dat betekent dat sinds 1995 alleen het gebouw op perceelnummer 1292E beschermd is als monument. In de historiek van het beschermings- en beheersdossier wordt de verschillende afbakening vermeld van het monument in het beschermingsbesluit en op het plan bij dat beschermingsbesluit.

Zeldzaamheid: ook al telt Vlaanderen en Limburg een aantal beschermde gebouwen onder de term "gemeentehuis" - wat in dit dossier niet correct is - stellen wij toch dat dit gebouw nog altijd zijn statige uitstraling bezit en is het zeker uniek. Herkenbaarheid: bouwvolume en buitengevels zijn bewaard. Dat het gebouw een plaatselijk beschadigde plint vertoont, dat de gewijzigde trap aan de voorgevel en de vervanging van het schrijnwerk die herkenbaarheid niet ten goede zou komen, betwisten wij. Een nalatige inspectie, of een gebrekkige opvolging

van bevoegde instanties, mag niet gebruikt worden als argument om de bescherming voorlopig op te heffen!

Antwoord:

Het voormalige schoolgebouw, later gemeentehuis van Millen is in architecturaal opzicht niet uniek. Het inhoudelijk dossier vermeldt heel gelijkaardige gemeentehuizen en/of schoolgebouwen in Limburg uit het laatste kwart van de 19de eeuw. Ze worden allemaal, net als in Millen, gekenmerkt door twee bouwlagen en een voorgevel van drie traveeën met middenrisaliet. De opheffing van de bescherming als monument van het voormalig gemeentehuis/schoolgebouw in Millen creëert dan ook geen hiaat in het beschermde bestand. Ook met een eventueel beheerstraject voor het herstel van de plint en de trap blijft de vaststelling dat het voormalige schoolgebouw, later gemeentehuis van Millen geen uitzonderlijk gebouw is. Wat het schrijnwerk betreft verwijzen we naar het eerste bezwaar, waaruit blijkt dat het oorspronkelijke schrijnwerk mogelijk al voor de bescherming in 1995 verdwenen was.

Representativiteit: de ingrepen die uitgevoerd zijn aan exterieur en interieur doen zeker geen afbreuk aan de representativiteit. De ruimten zijn idem, de plafonds hebben nooit aan kwaliteitsnorm voldaan.

Ensemble: het interieur van het voormalig SCHOOLGEBOUW bewaart nog enkele erfgoedelementen. Dus is de ensemblewaarde er nog altijd.

Context: de locatie op de kop van twee straten en het aangebouwde schoolgebouw verlenen aan het voormalig SCHOOLGEBOUW contextwaarde. Die is zeker niet aangetast sinds de bescherming van 1995! Het gebouw ligt op een afstand van ongeveer 100 m op één lijn met het aangezicht van onze kerktoren en vormt de centrale as van ons dorp.

Antwoord:

In het opheffingsdossier wordt erkend dat er nog enkele originele interieurelementen bewaard zijn, maar hun erfgoedwaarde is niet uitzonderlijk, in die mate dat een opheffing van de bescherming als monument geen hiaat creëert in het beschermde bestand.

De context van het beschermde monument heeft sinds de bescherming in 1995 wel degelijk ingeboet aan erfgoedwaarde. Het volume van het schoolgebouw (destijds met geschilderd opschrift 'Gemeentehuis Millen 1935') is weliswaar nog bewaard, maar het oorspronkelijke schrijnwerk is verdwenen. Daarnaast en bovendien is de aanpalende dorpshoeve (Trinellestraat 23) verdwenen.

In het Provinciaal Archief van Limburg en in het Provinciaal Centrum voor Cultureel Erfgoed hebben wij een schat aan archiefstukken gevonden die de historische rijkdom van dit gebouw ten volle weergeven. Rekeningen van toenmalige architecten, beraadslagingen uit de toenmalige gemeenteraad geven dit zeer goed weer.

Als wij deze schat aan informatie zien, dan mogen wij toch stellen dat uw onderzoek om een voorlopige opheffing ter bescherming van dit monument, niet grondig gebeurd is. In het Rijksarchief in Hasselt hebben wij een document gevonden waarin de schenking van de toenmalige grond om een school te bouwen beschreven wordt, anno 1854. Het klasseringsbesluit moet absoluut bewaard blijven om te voorkomen dat bij declassering in een latere fase eventuele afbraak kan gebeuren door de particuliere eigenaar.

Antwoord:

Tijdens de geografische inventarisatie van Riemst (gepubliceerd in 1990) werden deze archieven niet onderzocht. Ook voor de bescherming als monument in 1995 gebeurde dit niet. De nieuwe informatie over de stichting van de school (later gemeentehuis) verandert echter niets aan de evaluatie van de erfgoedwaarde van dit gebouw, met als voornaamste conclusie dat met de opheffing van de bescherming als monument geen

hiaat wordt gecreëerd in het beschermd bestand van architecturaal en qua bouwperiode gelijkaardige openbare gebouwen.

Het opheffingsdossier erkent dat het voormalig gemeentehuis/schoolgebouw nog erfgoedwaarde bezit, maar deze erfgoedwaarde is volgens de huidige inzichten onvoldoende om nog een bescherming op Vlaams niveau te motiveren. Het voormalig gemeentehuis/schoolgebouw blijft wel opgenomen in de wetenschappelijke en vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed. Voor gebouwen opgenomen in de vastgestelde inventaris geldt de zorg- en motiveringsplicht voor beslissingen over werken of activiteiten van een administratieve overheid.

2.2. Conclusie

De adviezen en bezwaren uitgebracht na de voorlopige opheffing en voorafgaand aan de definitieve opheffing hebben invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

Het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit werden als volgt aangepast na de voorlopige opheffing:

In het inhoudelijk dossier:

- In de historiek van het beschermings- en beheersdossier wordt de verschillende afbakening vermeld van het monument in het beschermingsbesluit en het plan bij het beschermingsbesluit.
- In de documentatiebijlage bij het inhoudelijk dossier zijn de volgorde en de bijhorende onderschriften van de foto's aangepast.

In het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit:

- In de evaluatie van het selectie criterium zeldzaamheid is een verduidelijking toegevoegd over de bouwstijlen van het relevante beschermd bestand.
- In de evaluatie van het selectie criterium herkenbaarheid is de vermelding geschrapt van het opschrift 'gemeentehuis' van het gemeentehuis in Heks.
- In de evaluatie van het selectie criterium context is de laatste besluitende zin aangepast.